

P R E G Ó CASTELL DEL REMEI 2016

El 1914 Valeri Serra i Boldú publicava el *Calendari Folkloric de l'Urgell*, un completíssim dia a dia de les festivitats, santoral, goigs ,devocions i processons que es donaven al llarg de l'any per tot l'Urgell, un Urgell que ell entenia, com era tradició, d'una manera molt ampla, com tota la Plana que s'estén de Lleida vers llevant prenent també part del nord i del sud.

Potser és el moment de dir que el terme Urgell ha estat utilitzat durant segles amb diverses aplicacions, per exemple el bisbat de la Seu i Andorra és bisbat d'Urgell. L'Urgell era un important comtat, de límits amplíssims, que va jugar un gran paper durant la Reconquesta, en rivalitat amb l'expansió del comtat de Barcelona. Urgell, per a molta gent , vol dir encara la terra plana, tota, que va des de Cervera fins a Lleida; la meua gent,família i coneguts , de la vall del riu Corb, parlen de l'Urgell com allò que es veu, pla i verdejant, allà baix; ells pertanyen a l'Urgell també, però el de secà . El 1931 es va fer un primer projecte de divisió territorial segons comarques que no va poder trobar els límits possibles de l'Urgell. Després va ser per a molts, d'una manera general i difusa, la terra regada, i això era degut, com he dit adés, al fet que una bona, bona part de l'Urgell és de secà, i els seus habitants per tradició es consideren segarrencs...etc,etc. Finalment la creació de la comarca del Pla d'Urgell ha augmentat aquesta mena de confusió de nom i concepte. Vull dir que Pla d'Urgell correspon a la denominació d'una porció de terreny reduïda, mentre que en dir plana d'Urgell ens referim a molt més territori. i la Pregària a la Verge del Remei escrita per Esteve Sunyol i preciosament musicada per Lluís Millet, expressa aquesta amplitud en tres estrofes:

Gireu vostres ulls, Regina, apiadada, sobre la plana d'Urgell
A Vós prega i sospira, ben confiada, tota la plana d'Urgell.
I vingui la gràcia de Déu,ben abundosa, sobre la Plana d'Urgell.

En la seva descripció,Valeri Serra i Boldú, sempre basant-se en el santoral, feia constar com a vinculats al Castell del Remei pobles d'altres comarques que no eren Urgell. De fet, avui dia el títol de la seva obra podria molt ben ser *Calendari Folkloric de Ponent*. Valeri Serra havia nascut a Castellserà el 1975, i treballà de periodista i publicista tota la vida, a La Vanguardia i premsa comarcal, de la qual destacarem per l'interès que té per a nosaltres,la gent de Ponent, la fundació i direcció de "Lo Pregoner d'Urgell" (juntament amb el *Calendari dues joies de la Bibliografia comarcal*).Lo Pregoner , editat a Bellpuig, es publicà en català des dels orígens ; passà obligatòriament al castellà durant molts anys del franquisme amb el nom de "El Heraldo de Urgel" , i continua avui amb el, seu nom autèntic, Era a l'origen una revista de petit format on es donava notícia dels pobles de l'Urgell , i ,també, com amb el *Calendari*, s'escapava una mica cap a la Segarra, la Noguera, les Garrigues i la Conca de Barberà; jo havia vist, en exemplars dels

anys vint del segle passat, notícies de Ponts o de Vinaixa, posem per cas. A més de notícies hi explicava els problemes que tenien als pobles, camins, portada d'aigües, collites, festes celebrades, i també xafarderies, a banda de consells sobre conreus, plagues i tractaments, adequació de sèmres i treballs al camp. Tots els pobles de la Plana, com és comprensible, hi figuraven esmentats i a tots arribava.

En arribar al segon diumenge de l'octubre, aquell any 1914 caigut en l'onzè dia del mes, com precisament aquest any passat 2015, dona notícia de la festa Major del Castell del Remei, i transcriu en el seu català :

“11 diumenge, Sant Genís, soldat; Sant Canic abat, Sant Plàcid, soldat que es venera a Guissona, i la Mare de Déu del Remei.

Lo segon diumenge d'octubre celebra sa festa major lo Castell del Remei, enclavat en lo Pla d'Urgell, que té per patrona a la que ho és també de la celestial Ordre de la Santíssima Trinitat i redempció de captius.

Com lo Castell del Remei, propietat dels senyors fills de I. (per Ignasi) Girona, està sots la direcció de l'eminent agricultor D. Ignasi Girona, -aquest era el fill -és un model d'explotacions agrícoles. Aquell dia hi acuden gent de totes les edats dels pobles de Fuliola, Tarròs, Boldú, Castellserà, Penelles, Belcaire, Linyola, Vallverd, Barbens, Ivars i altres de més llunyans.

“Després de la funció religiosa de la tarde, se veu la gran generació que cada any va a la festa major de la Torre del Bisbe, com vulgarment ha vingut anomenat l'Urgell la finca dels senyors Girona, perquè tota es congrega en una de les places per a presenciar lo ball que s'hi fa, que per dissort no té res de típicament catalanesc.”

Ignoro si Valeri Serra blasrava el xotis o el simple “agarrao”, o hauria preferit només sardanes. Després afegeix que la devoció al Remei és la més estesa a Catalunya després de la del Roser. I posa com a exemple els molts goigs que se li han dedicat.

Puc afegir que dedicades a la Verge del Remei hi ha una trentena d'ermes i santuaris a Catalunya ...i no comptem els altars de les parroquials,

Remei és una paraula agradable, i d'origen claríssim. En llatí el verb *mederi* vol dir curar, té el nucli *med*, que també dona *mèdic* i amb la partícula *re* al davant ens donarà remedi, remei. No fa pas un segle la gent no anava a l'apotecari a buscar medecines sinó remeis. Així, doncs no és estrany que hi hagués des de molt antic (segle XII) la Verge del Remei, que un papa al segle XV va fer patrona dels frares de la trinitat, els trinitaris. El Castell del Remei, per raó de la Verge encara té la creu dels trinitaris en diversos llocs, i als taps de les ampolles.

Ni cal dir que una festa major, qualsevol Festa Major, de les de començaments del segle XX (1914) no té gran cosa a veure amb la de cent anys després. Quan Valeri Serra escrivia havia tot just començat la Guerra Gran o Primera Guerra Europea. Per damunt de la nostra societat havia de passar encara el núvol de tempesta i foc de dues guerres més, la Civil espanyola i la II Mundial, de les quals ens temem

que les conseqüències directes van ser més funestes per a nosaltres en els episodis de la Guerra del 1936-39, que va causar a més de mitja Espanya i a tot Catalunya milers i milers de morts, destruccions, venjances i represàlies, exilis i desunió entre famílies . Les generacions actuals han d'informar-se de tot això en arxius, llibres i documents gràfics, però els qui les vam viure en directe en tenim una perspectiva tothora dolorosa. Un detall: en una excursió en bicicleta, un amic meu, adolescent, tot just acabada la guerra civil , va veure el Castell del Remei encara sota el senyals del decaïment i la desfeta. S'hi veien els carretons dels operaris que començaven a reconstruir el Castell afectat per l'explosió del polvorí de 1939 i reomplien les trinxeres que els combatents havien deixat obertes. No feia l'efecte que aquí hi hagués vida. Prou evident era que l'explosió de 1939 acabà de deixar malmès allò que havia estat digne d'admiració, i que ho torna a ésser, i crec que més ho serà, però en l'atmosfera d'immediata postguerra el conjunt era un viu retrat de la prostració del país.

Després, a banda la reconstrucció de la part derrocada del castell , un dels elements que contribuï a vestir, com si diguéssim, el conjunt va ser, anys després, prop de la data en què el Canal passava a la comunitat de regants, l'edificació del Santuari, que alguns anomenen capella, i que afegeix a la seva línia mediterrània, germana de temples com d'altres de la costa -penso ara en S'Agaró- la contribució noucentista de Josep Obiols i les seves pintures murals.

El Castell del Remei és per a molts un nom màgic, encara que no l'hagin visitat. Hi ha persones que només han vingut al restaurant o a un casament o bateig, d'altres de pas, en excursió. En visiten la botiga i poca cosa més. Però tanmateix, aquestes instal·lacions en conjunt tenen un reclam, un doble reclam, primer el nom, que s'ha estès des de fa dos segles entre la ciutadania, i que fins a cert punt forma part del tresor popular, què us diré, com ho podrien ser els noms de Núria o el Sant Crist de Balaguer, el simple nom ; i segon, el reforç i bona raó publicitària que li donen els vins. Els vins...i, del meu record més antic, la camomilla o licoret d'herbes de la casa, del qual em deixaven tastar, quan era un nen, una culleradeta.

Una Festa Major al mig del camp és una mostra de color, i això no li ho treu ningú. El Castell del Remei és una unitat de producció que avui compta amb una bona quantitat de persones que en depenen: això equival quasi a un poble ,encara que no tingui forma de poblat, i queda justificat que faci la seva Festa Major cada any. De fet, podria haver estat un poble i en tenia certa consistència els anys que es va organitzar com a colònia agrícola, amb habitatges, i escola i mossèn, talment feien les colònies fabrils . Allò no va durar, però com que apleguem gent cada any, el que durarà és la Festa Major. El primer indici de l'encert de celebrar-la és l'acceptació per part de la seva adscripció administrativa, el municipi de Penelles, d'aquella realitat; i la plena cooperació que li ofereix. És obligat felicitar l' alcalde i corporació

per mantenir viva aquesta cooperació. De fet, durant uns d'anys l'antiga Festa Major semblava haver quedat oblidada o que no tenia importància que es fes o no. Però recentment, qüestió dels darrers anys , gràcies a la iniciativa dels actuals propietaris, s'ha instaurat de bell nou, amb bon criteri i aplaudiment general; si bé ho mirem, una de les tradicions sòlides de la terra catalana, des de l' Empordà fins a l'Ebre, són les Festes Majors. I el Castell del Remei, encara que no sigui ben bé un poble pròpiament dit és una unitat de producció , com deia abans, un centre de treball, amb intenció de perdurar en el temps.

Per a les generacions més joves crec que és interessant informar que en aquest territori, més o menys amb l'extensió que té ara, ja hi havia activitat agrícola i ramadera des de molt antic. El pedestal funerari romà en pedra que es troba a la primera sala dels cellers, és un monument a la memòria d'una dona anomenada Atília Lucil·la , de l'època romana, i segons totes les fonts d'informació consultades per l'autor de la Història del Castell del Remei i pregoner l'any passat, el professor Jaume Mateu, a qui saludo amicalment en la distància, existia en aquell temps , segles II i III de l'era cristiana, una parcel·lació de la terra, i una finca en aquestes terres devia ser una de les parcel·les primeres reglamentàriament establertes: cinquanta hectàrees de superfície, que poc més o menys atorgaven els romans a cada parcel·la , que, amb més terra afegida segons qui n'era el propietari a cada època, constitueix actualment la suma de finques que formen el Castell del Remei . El nom de Torre del Bisbe amb què Serra i Boldú detalla la propietat, obeeix al fet que una bona part de la superfície pertanyia al bisbat de Solsona (i una altra part a l'Abadia de Poblet). A partir de 1836 les finques propietat de l'Església foren secularitzades i es vengueren a qui les podia comprar. És a dir l'Estat subhastava les finques, que eren innumbrables, que havien estat propietat de bisbats o ordes religiosos. Fora de parcel·les de pocs jornals o hectàrees, les finques extenses, com aquesta, ue va arribar a tenir passo de 1.000 Ha., només les podien adquirir les grans fortunes, amb capacitat, a més a més, d'exploitar-les i d'engrandir-les.

Això va passar amb l'anomenada Torre del Bisbe i el seu primer propietari modern, Ignasi Girona , nascut a finals del segle XVIII a Tàrrrega, resident després a Barcelona, i al qual, van seguir fins fa només vint anys, els hereus i successors de la família formada per ell al llarg dels segles XIX i XX. Tots els Girona , pares, fills, néts, van protagonitzar múltiples activitats industrials, (tant metal·lúrgiques com ferroviàries, tèxtils, agro alimentaries), també comercials, de borsa, de crèdit, d'exportació, alguns vivint molt lluny d'aquí, però tots van aplicar el seu enginy, innovacions i inversions a la finca de la Torre del Remei, com en va dir el primer Ignasi Girona, i Castell del Remei quan edificaren el castell a imitació de les fortaleses antigues, per a residència.

Diem, doncs, que la Torre del Remei es va transformar en Castell quan van edificar la gran residència amb la forma exterior d'una fortalesa, però l'apel·latiu del Remei obeïa a la devoció que el primer

dels Girona tenia a la Verge d'aquella advocació, devoció intensa que li venia de petit; la seva família patrocina i mantenia un altar del Remei a la parròquia de Tàrrega . El Remei, com el Roser, és una devoció de llargs segles a Catalunya. Un cop adoptat el nom de Remei, al Castell hi hagué una capella ; més tard, passada la guerra civil , va fer-se més visible i pública la susdita devoció amb l'edificació del temple Santuari del Remei a tocar del Castell.

Cal subratllar que amb la mateixa intensitat i voluntat de donar relleu al nom de l'empresa localitzada aquí, els Girona van ser fidels al culte a la Verge , i la marxa de l'empresa estava posada sota el seu mantell.

Al llarg dels segles , aquestes terres han estat objecte d'explotació, amb masos des d'antic i conreus diversos, i amb els Girona, des del primer moment i cada vegada amb més intensitat, la dedicació, sempre a l' avantguarda dels avanços tècnics, de la vinya i el vi. Pensem que la veritable massa de producció va venir amb el Canal d'Urgell, impulsat ja pel primer Girona ara fa poc més de cent cinquanta anys. El Canal era una necessitat i se n'ha estudiat la història i els projectes anteriors. La titularitat del Canal d'Urgell, que corresponia a una societat on sempre hi havia representació dels Girona, va passar a mans de la Comunitat de Regants a meitat del segle passat, i entre el públic que assisteix avui aquí hi ha, de segur, persones que recorden el fet.

El Canal canvià el rostre de les terres urgellenques. No ens podem imaginar avui com era el Pla d'Urgell, vull dir l'extensió de terra des de Tàrrega fins a les portes de Lleida, durant els segles que fou secà. Era un secà absolut, i la producció agrícola molt minsa, perquè com sabeu, aquí poca aigua del cel: aquesta terra feia cereal i la Catalunya oriental, capital Barcelona, es refiava de dues fonts de blat, Sicília i l'Urgell, sobretot d'aquest darrer que el tenia més prop. Però, ai, que sovint l'Urgell no produïa . Aquí, per natural , hi plou poc ,i ens hem d'imaginar què devia ser haver de dependre de la pluja. El refrany ja diu : *Encara que caiguin gotes , mai no cauen totes*. Jo sóc autor d'un llibre amb el títol “ però plou poc”.

D'aquesta constant sequera Barcelona i entorns en patien, perquè no arribava prou blat, però en patia molt més l'Urgell mateix. Ens queden testimonis escrits dels qui van sofrir els llargs eixuts i la misèria que se'n seguia sobre aquesta terra, malgrat tot habitada, perquè els pobles i masos hi eren. Hi ha un dietari escrit al segle XVI a Ivars on l'autor, de nom Pere Segarra, quasi una ironia, explica amb detall l'escassetesa de collites, amb xifres dels resultats miserables. Dos caputxins dels que van anar de missioners a Veneçuela al segle XVIII , descriuen la fatigosa i quasi extenuant marxa que van haver de fer a través d'una immensa planura seca d'aquella terra. I un d'ells, que era de Mataró, escriu que aquell desert era *quasi com els plans de l'Urgell*. Quan es va inaugurar el Canal, encara es van estar uns anys sense produir, fins que la terra regada va perdre la sal que l'aigua havia fet aflorar . Llavors sí que va produir-se el canvi, i l'Urgell va somriure,

mentre la Segarra continuava essent eixorca i depenent de la pluja, com avui mateix .Els anys que hi ha pluja hi ha collita, i bona, que la terra hi té cos. Els anys de sequera, res a la panera.

Una corranda del temps cantava el canvi que la gent percebia, experimentava, segons viatjava de l'una a l'altra comarca:

De l'Urgell a la Segarra
una argelaga;
de la Segarra a l'Urgell
un clavell.

Tothom subratlla, amb raó, la importància històrica de la família Girona en el progrés ,increment i modernització del Castell del Remei. però la història avança,i si bé avui retornem a la tradició de la Festa Major, ho fem es d'una altra direcció empresarial, l'actual, la de Tomàs Cusiné. El més entusiasta propulsor del producte que ha donat renom mundial al Castell, el vi, és aquest empresari actual ,i la plataforma sòlida de què ha començat a caminar, l'experiència i l'empenta , fan que les seves iniciatives prometin molt i molt. I no sols el vi, sinó el conjunt paisatgístic, que la família té el propòsit de millorar,amb més enjardinaments i atractius diversos.

El Castell del Remei és, ja ho he dit, un referent, un fet i un fenomen que ,en l'imaginari popular, fa dos-cents anys que dura. Està com incrustat en la consciència dels urgellencs i dels habitants en general del Ponent català. Malgrat la importància del producte que més l'ha donat a conèixer,el vi , els vins, no dubtaria a afirmar que el pes del nom va associat a l'admiració que tot plegat desvetlla. Pensem que l'empresa que correspon a aquestes terres va ser la primera en terres de Lleida a apareixer, en el segle XIX, com un model de modernitat, com un fenomen mai vist – i realment ho era: aquí es van presentar i van operar les màquines més diverses quan la mecanització del camp era una novetat total : la mula i la rella des de l'època romana, -vint segles llargs, havien estat els únics autors de la llaurada; la dalla i la falç segaven , les garbes es lligaven a mà, s'aixecaven garberes com elefants, després calia transportar sobre carros d'escalada les garbes a l'era, el gra es batia amb rodet i trill, tot girant l'estesa de l'espiga encara coronant la canya amb la força de dues pues, repetidament, ventant després amb la de tres pues i amb la pala, calia porgar amb l'erera i ensacar el gra mentre s'enretirava palla i boll amb els tirassos o la dolça. Tot això que ara cal veure en les festes de la batuda que es fan com un espectacle no gaire lluny d'aquí es va començar a substituir per maquinària al Castell del Remei , i després , molt lentament, dins el segle XX s'estengué per tot arreu, com s'estengué el tractor i la carreta i el cultivador i les grades i les gegantines relles, i la sembradora i la cinta de càrrega, i un llarg etcètera, que havien començat a introduir-se en aquests trossos i vinyes. Tant les finques de secà com les de regadiu les van tenir. L'enveja sana i la curiositat del pagès en veure com se simplificava i es feia més productiva la tasca agrícola anava de bracet amb la seguretat d'un més ben aprofitat esforç. Mai no insistirem prou en la qualitat de capdavaners d'aquells capitans

d'empresa que, i això sí que era novetat, explotaren les finques de la mateixa manera aplicada i meticulosa, calculadora en l'equilibri de d'espeses i beneficis, compres i distribució, amb què portaven endavant les metal·lúrgies, els bancs, les farineres, les operacions de borsa, les exportacions i les granges.

Aquesta forma de contemplar l'agricultura, sigui la de cereals, fruitera, farratge o vinya-- i quan dic agricultura vull dir producte i la transformació del producte, com és el cas dels raïms—contemplar dic el procés amb seriositat i mirada vigilant, tendent sempre a la millora, l'estem veient en l'actualitat aquí.

Í és que hi ha diverses maneres d'enfrontar-se a la terra, el jornalero i el parcer se la miren com quelcom de què treuen un relatiu o poc profit, però tampoc no en poden prescindir; el propietari la contempla com un element essencial de què treure benefici, com més millor; tot amb tot, durant segles ha existit el propietari immobiliari, que no canviava els sistemes ni els mètodes i que s'acontentava amb allò que una immensa quantitat de terra li garantia; grans latifundis, alguns encara existents en l'Espanya profunda, en serien la prova.

La tradició més moderna d'explotació al Castell del Remei, vull dir la que comença fa cent cinquanta anys, aproximadament amb l'arribada del regadiu, però no depenent exclusivament de l'aigua, és la de la innovació, anàlisi i adequació de terres, introducció d'espècies – per exemple, novetats com el tan estès avui Cabernet- i millora constant del rendiment. Una finca agrícola, concernent l'enfocament del seu aprofitament, cal regir-la com una empresa industrial o comercial, amb rigor de comptabilitat i projectes clars. No s'hi val a pensar “de sempre s'ha fet així”, cal innovar, i ser present al camp de batalla en tota circumstància.

I la darrera necessària, condició: cal estimar el terròs, cal ensumar, amb delit, a les hores matinals o bé al capvespre, les sentors del camp, de les herbes, de la florida dels arbres, saber copsar la poesia del canvi de llum i de la frescor de l'ombradiu, tustar els pàmpols i veure, complaguts, la ufanor dels gotims. Tinc la convicció que l'actual direcció, els responsables avui del Castell del Remei, pertanyen a aquesta llei de persones. I entenen, dins la sensibilitat de què parlava, que la tradició no ha de mantenir la rutina, sinó fer reviure els signes de sempre amb una capa de pintura de renovació. Un bon exemple del que dic el tenim en l'oferta diversificada de les diferents varietats dels vins que són venuts aquí. És una novetat total, això no s'havia vist mai al Castell, vins que no són només del Castell. Això és conseqüència, i s'explica, pel fet que el nostre empresari, Tomàs Cusiné, tenia ja abans les plantacions i celleers de les Garrigues, on havia esmerçat esforços, imaginació i art en la presentació dels productes: la seva concepció és d'aglutinar material divers i expedir-lo des d'aquí, augmentant d'aquesta manera la comercialització i refermant el prestigi del seu nom personal: hom pot parlar ara, ultra de vins del Castell, també de vins Tomàs Cusiné. En aquest sentit la seva actuació ha estat d'una estratègia captivadora: la sobrietat de les ampolles del vi fet aquí, les del Castell del Remei, amb les etiquetes simplement en lletres negres sobre

fons blanc, i algun toc de vermell, és totalment oposada al color moderníssim i de fort contrast de les etiquetes dels vins del Vilosell i de la Pobla de Cérvoles, i quan, com en el cas més recent de vins de la Conca de Barberà, ha triat el nom de Cara Nord, l'etiqueta és totalment negra, evocant, qui sap si l'ombradiu ,o bé la posició de la Conca, al nord de les Garrigues. És una bogeria de colors veure en un prestatge les etiquetes a les ampolles de tots els vins de què ell és responsable.

Però, enllà del vi, el respecte a la tradició popular acompanya avui tota altra consideració .És així com hem recuperat, dins el marc del pas dels mesos, la Festa Major. Perquè el Castell del Remei és cada dia un aplec de treballadors, és com un poblament ,i és també un espai màgic, visitat per munió de gent, i un referent per a tot Catalunya, però molt especialment per a les poblacions de la vora, com una germana gran o com una pubilla de qui sentir-se orgullosos.

Per això ,i permeteu-me aquesta al·lusió personal, íntima, jo que sóc un treballador de la lletra escrita, en sento intensament honorat d'haver pogut parlar en aquest lloc consagrat per la més alta tradició de qualitat i de treball, distingit d'haver rebut la invitació a fer sentir la meua veu, afegida a la selecta de Jaume Mateu de l'any passat. Que la Festa d'avui assenyali una nova i brillant fita en el millorament del Castell i progrés personal dels que en tenen la delicada responsabilitat. I a tots vosaltres, amables assistents a aquest acte, vagi el desig de molt alegre festa , bona salut i llarga vida.

El Castell del Remei , 9 d'octubre de 2016